

De Heraut

voor de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Dinsdag vóór namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 21 November 1915. N°. 1974.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangegoten door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20. Aanvragen en vermelding van lidgedagen f .12 per regel.

Van de Voleinding.

CLXXXVII.

ZESDE REEKS.

X.

De schepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tuschen zijne voeten, totdat Silo komt, en hem zullen de volkeren gehoorzaam zijn.
Genesis 49 : 10.

Zoo wordt de enkele persoon in deze Profetieën niet als op zichzelf staande genomen, maar bijna altoos in verband met het volk, met de natie waartoe hij behoort. Het individualisme verbreekt bijna nimmer den organischen band, die de volksgenooten saambindt. Vanzelf leidt de Uitverkiezing er toe, om zich te hechten aan de enkele personen, en men zou de profetische Openbaring dan ook geheel misverstaan, zoo men ook de beteekenis van de enkele verkorenen niet tot haar volle recht deed komen. Ook nu nog is een volk alleen dan groot en sterk, zoo onder de burgers van dat land krachtige persoonlijkheden optreden, doch, nimmer ligt deze beteekenis in hun op zichzelf staande beduiding, maar altoos in hoofdzake in wat ze zijn in het midden van hun volk, voor hun volk, en daardoor sterk in hun volk. Tweeërlei staat dan ook bij de individuen scherp tegenover elkander. Er is in het individueele een heerlijke kracht, die in de personen werkt, dank zij hun wondere schepping. God schep geen menschen naar vast model, maar elk mensch als iets eighens, als iets op zichzelf, als iets dat in niemand anders even gelijk en in gelijke verhoudingen optrad. Hiermede houdt de uitverkiezing dan ook rechtstreeks verband. Niet een zeker aantal menschen zal in het Rijk der heerlijkheid worden toegelaten, maar daar zullen alleen zij ingaan, die er voor verkoren, er toe geroepen, er voor gebenedijd, en er op aangelegd zijn in hun schepping en in heel hun wezen. Dit is het individueele dat God instelde, dat van Hem afhangt, en dat Hem moet verheerlijken. Maar daarnaast en daartegenover staat nu een tweede, geheel andere individualiteit, die uit den Boze is, die den persoon verderft, en niets doet dan verstoren. De tweede individualiteit was niet in den mensch krachtens den Schepping, maar is in hem gekomen door den val in het Paradijs. In dat Paradijs stond mensch en mensch in vrij verband krachtens Gods ordinantie. Eva, het tweede menschelijke creatuur, staat niet los naast Adam, maar is uit hem genomen, hoort bij hem, en is hem tot een hulpe besteld. Van meet af werkt hier alzo in den menschelijken samenhang het organisch verband. Adam en Eva zijn niet twee 'grijpelingen', maar twee elementen in éénzelfde schakel. En ze zijn dat naar Gods bestel en derhalve in onderworpenheid aan zijn ordinantie. Doch nu wordt aan Eva ingefluisterd, dat 't zoo niet hoeft, dat God, met 't zoo te beschikken, haar misleid heeft, en dat ze veel rijker, heerlijker en machtiger positie zal innemen, indien ze als God wil zijn. Dan is ze uit den band uit, en zal ze een individualiteit erlangen, die allen aardschen band te niet doet, en haar boven alles verheft. Zie hier nu de tweede, de valsche individualiteit, die niet door God in den mensch is gelegd, maar die er door Satan, in strijd met Gods ordinantie, tusschenin wordt geschoven, die de van God ons ingeschapen individualiteit te niet doet. Om dit onderscheid scherp en duidelijk te doen uitkomen, pleegt men veelal wat God in ons schiep en bestelde, niet onze individualiteit, maar onze persoonlijkheid te noemen, om dan den min gunstigen naam van individualiteit toe te passen op het valsche 'onszelf willen zijn', dat de zonde in het weefsel onzer ziel vlocht.

Hier nu ligt de beweegreden, waarom in de Heilige Schrift, en met name in het Oude Testament, steeds het volk op den voorgrond staat, en de personen niet anders dan als leden van dit volk gekend wordt. Bij onze wijsgeeren wordt telkens van den mensch gehandeld als van een geïsoleerd, in de lucht zwevend wezen, en juist dit vervalt onze opvatting van den mensch. In de Heilige Schrift daarentegen wordt de mensch nimmer als op zich zelf staand, maar steeds als lid van het volkslichaam genomen, en dan nog niet genomen als een ik, als een geest, als een als op zich zelf zwevende ziel, maar schier altoos in verband met zijn gezin, met zijn familie, met zijn geslacht, met zijn stam, met zijn volk, met zijn natie. En dit niet alleen, maar als volkslid treedt de mensch in de Schrift steeds op als wonend in een bepaald land, als be-

hoorende tot een streek of oord, waarvan hij de eigenaardigheid kent en in zich zelf draagt. En eerst in dezen samenhang brengt dan de enkele mensch zijn volle beteekenis. Vandaar dan ook dat de personen niet enkel naar hun ziel meetellen, maar steeds gedacht worden als omkleed met een lichaam, en met dit lichaam weer gehuld in de kleedij, die door God zelf in het Paradijs na den val is ingesteld. In dit veelzijdig verband treedt de enkele mensch niet alleen tot aan zijn sterven toe op, maar als hij in den dood zich uit den aardschen samenhang van het leven terug moet trekken, dan blijft er niettemin een profetisch verband bestaan met wat hij tijdelijk prijs moet geven. Hij legt 't lichaam af, maar eens komt hem dit lichaam door de Opstanding op nieuw toe. Hij moet zich nu uit de zienlijke schepping in de onzichtbare geestelijke wereld terug trekken, maar te zijner tijd keert hij in de zichtbare wereld terug. Er komt eens een dag, dat deze zichtbare wereld om hem heen, evenals zijn eigen lichaam, in heerlijkheid om wordt gezet. Dan blijft hij niet in staat van berooving, maar keert al wat hij verloor en prijs gaf, terug. En zulks wel, niet terug in zijn ouden vervallen staat, maar als een geheel nieuwe, verheerlijkte aarde en daarboven een geheel vernieuwde hemel, die eveneens het kenmerk der heerlijkheid dragen. Doch dit alles is niet een bewerking en verrijking, die persoon voor persoon op zich zelf ondergaat. Onder en bij dit alles blijft het verband gelden, dat aan den eersten mensch door God is aangelegd, genealogisch, geestelijk en naar aard.

En met het oog hierop nu is 't, dat, voorzeker het sterkst in het Oude Testament, steeds in alle profeten het Volk, d. z. de geroepenen des Heeren, op den voorgrond treedt, en zelfs de aardsche bijzonderheden, die dit volk eigen zijn, niet uit het oog worden verloren. Vandaar gedurig het verwijzen naar Sion, naar Jeruzalem, naar de Patriarchen, en naar de roeping van Abraham.

Dat de samenhang, die door de geboorte tusschen den persoon en zijn volk bestaat, met het sterven niet finaal te niet gaat, blijkt o.m. in de gewone zegswijze, dat wie sterft, 'verzameld werd tot zijn vaderen'. Te meer moet hierop zekere nadruk gelegd, omdat deze zegswijze het eerst in Gen. 2 : 8 gebezigd wordt van den eersten patriarch. Er staat toch: 'En Abraham gaf den geest en stierf, in goeden onderdom, oud en des levens zat, en hij werd tot zijn volken verzameld'. Op gelijke wijze wordt het sterven van den tweeden aarts vader vermeld. We lezen toch in Gen. 35 : 29: 'En Isaac gaf den geest en stierf, en werd verzameld tot zijn volken, oud en zat van dagen'. Ook van Jacob, den eersten aarts vader, geschiedt gelijke vermelding, zij 't met zekere wijziging. Wel toch lezen we ook van hem in Gen. 49 : 33: 'Als Jacob voleind had, aan zijn zonen bevelen te geven, zoo leide hij zijn voeten op het bed, en hij gaf den geest, en hij werd verzameld tot zijn volken'; doch van dit bericht gaat in Gen. 49 : 29 het getuigenis van Jacob zelf vooraf: 'Ik word verzameld tot mijn volken, begraaf mij dan bij mijne vaderen, in de spelont, die is in den akker van Ephron den Hethiër'. Reeds in Gen. 15 : 15 was deze vorm van uitdrukking in de profetie die God zelf aan Abraham gaf, ingeleid. Daar toch had Jehovah in een mystiek gezicht aldus tot Abraham gesproken: 'En zij zult tot uw vaderen gaan met vrede; gij zult in goeden onderdom begraven worden'. Hier staat alzo het woord vaderen, evenals in Jacobs betuigenis, in ste van de uitdrukking volken. Nu versta men deze zegswijze. Gij zult tot uw volken gaan, niet in den zin, dat de stervende tot meerdere volken behoort had. Tot uw volken heeft in deze manier van spreken de beteekenis van volksgenooten, en dat dit begrip zich voor en achterwaarts zeer verre uitstrekt, blijkt het duidelijkst uit de zegswijze van 'de kinderen Israels', voor het volk van Israël. Niet alleen namelijk bij Israël, maar in heel het Oosten wordt op dit genealogisch verband zoo sterk nadruk gelegd, dat Benj. d. w. z. Zonen, de gewone naam is, die aan natie of stam gegeven wordt. Zoo spreekt men nog van de Beni M'Sab, een Berberstam op den rand van de Sahara, van de Beni Amer, een Mohammedaanschen stam in het land Baraka, van de Beni Saef in Midden-Egypte, enz. Doel van deze zegswijze is, om de genealogische eenheid van heel het volk door de verwijzing naar zijn stamvader te doen uitkomen. Alleen is het in het Oude Testament opmerkelijk, dat de Joden zich niet Beni-Abraham, maar Beni-Israël noemen, alzo niet teruggaande op den eersten, maar slechts op den eersten stamvader; iets wat

daaruit te verklaren zal zijn, dat de twaalf stamhoofden van Israël niet uit den eersten, maar uit den eersten stamvader gesproten waren.

Toch vatte men dit niet zoo op, alsof alleen bij de drie oudste stamvaders van een verzameld worden tot hun volksgenooten of vaderen gesproken werd, zoodat er zekere heilighouding in lag. Immers van Israël die afstam, lezen we eveneens in Gen. 25 : 17: 'Dit zijn de jaren des levens van Isaac, honderd-zeven- en dertig jaren, en hij gaf den geest, en hij werd verzameld tot zijn volken'. Toch schijnt deze plechtige uitdrukking een eervolle vermelding geweest te zijn. Ook van Aäron komt ze voor in Numeri 20 : 24, en van Mozes in Deut. 32 : 50. Wel is bewezen, dat dit verzameld worden tot zijn vaderen niet anders beteekende, dan dat de gestorvenen in hetzelfde graf werd bijgezet, als waarin zijn voorvaderen begraven waren, maar het feit dat deze vermelding 't eerst van Abraham geschiedt, weerlegt deze voorstelling. Abraham is niet in de grafsteede van Terah begraven, maar in een nog niet gebruikt graf, dat hij zelf zich gekocht had. De beteekenis van deze uitdrukking kan daarom niet anders worden opgevat, dan dat die volksgenooten der vaderen wel van deze aarde verdwenen waren, zoodat de omgang met hen was afgesneden, maar dat ze desniettemin hun aanzijn nog voortzetten, en dat er nog altoos zekere band overbleef, die de gestorvenen met hun nog op aarde levend nageslacht in zeker eigenaardig verband hield. De doorgang van het leven na den dood ligt er alzo wel waarlijk in uitgesproken. Toch is hoofzaak in deze zegswijze, dat de persoon niet op zich zelf wordt genomen, dat immers ieder persoon in genealogisch verband met een gezin, een geslacht, een volk behoort en geleefd heeft, en nu ook na zijn sterven tot op zekere hoogte in dit verband blijft voortbestaan. Het geslachtsverband is met den dood niet te niet gedaan. Het neemt een geheel anderen vorm aan, zelfs moet 't ten slotte bij de finale splitsing tusschen wie verheerlijkt en wie verdoemd worden, tot gedeeltelijke afscheiding leiden, maar er blijft dan toch, dat fel gaat wie reeds onmiddellijk met het sterven alle organisch verband beschouwt als te niet gedaan.

Doch al staat nu het blijvend verband tusschen wie sterft en wie leven bleef, en voor beiden met het voorgeslacht en het nageslacht, in de Boeken van Mozes duidelijk voor ons in beeld gebracht, hieruit mag daarom toch nooit worden afgeleid, dat wie op aarde achterbleef, met den gestorvenen in contact mag treden, gelijk later van Saul bericht wordt. Integendeel, daar het bedacht zijn op zulk contact onder de heldensche volken zeer in trek was, is juist aan Israël 't zoeken van al zulk contact ten strengste verboden. Dit toch ligt opgesloten in het verbod in Lev. 19 : 31, waar het heet: 'Gij zult u niet keeren tot den guichelaar en tot den duivelskunstenaar. Zoekt hen niet, u met hen verontreinigende. Ik ben de Heere!'. Zoo beslist zelfs werd dit als ernstige zonde gebrandmerkt, dat Lev. 20 : 6 al zulk doen met den dood bedreigt. 'Wanneer een ziel, zoo heet 't daar toch, zich tot de waarzeggers en duivelskunstenaars zal begeven hebben, om die na te hooreeren, zoo zal ik hem aangetreft tegen die ziel zetten, en zal ze uit 't midden van haar volk uitroeien'. Iets waarin vanzelf opgesloten lag, dat niet alleen wie zulke guichelaars zocht, maar vooral ook die soort wicelaars die er zich zelf toe leenden om deze kunstenaars uit te voeren, zonder sporen gestraft werden. Lev. 20 : 27 brengt dan ook van Godswegen de bedreiging, dat wie zich aan zulke duivelsche zonde schuldig maakt, niet maar sterven moet, maar 'met steenen zal gesteend' worden, want, zoo staat er, 'hun bloed is op hem'. In Deut. 18 : 11 wordt dit boze kwaad dan ook nogmaals strengelijk verwaakt. Daar toch lezen we: 'Onder u zal niet gevonden worden, wie een bezwerder is, die met bezwering omgaat, of die een waarzeggende geest vraagt, of een duivelskunstenaar, of wie de dooden vraagt; want al wie zulks doet, is den Heere een gruwel'. Met het sterven is de band die ons verbond met wie achterbleven, voor zooveel dit contact betreft, afgesneden. Vandaar het streng verbod, om nochtans op zulk contact te willen ingaan. Zelfs als mystiek spel kon het niet gedoopt worden. Er staat de dood, er staat de uitroeping uit zijn volk op. Het wordt gevloekt als een gruwel voor den Heere. Dit beteekent niet, dat alle samenhang en alle verband verbroken is; met name in het tweede der Sinaïsche geboden blijkt dit wel anders. Daar toch hooren we, dat Jehovah de zonde van den Beelden-

dienst, door de vaderen begaan, bezoekt aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht dergenen die Hem haten'. En schier sterker nog hooren we in Ex. 34 : 61, waar Mozes sprak: 'Heere, Heere, God barmhartig en genadig, die den schuldige geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaderen aan de kinderen en aan de kinds kinderen tot in het derde en vierde geslacht'. Betrekkend, samenhang blijft er alzo. Zelfs een zedelijke band. Maar nimmer mag hieruit afgeleid, dat nu ook voor wie nog leeft, het contact met wie wegstierven zou doorgaan. De Pentateuch sluit dit op de meest stellige wijze uit.

De zoo telkens voorkomende uitdrukking, dat de ziel, die den vloek op zich laadt, zal uitgeroeid worden uit haar volken, is hiërme niet in strijd. Sterk komt dit zelfs bij de heilige zalfolie uit. Hiervan toch lezen we in Ex. 30 : 33: 'De man die zulk een zalf maken zal als deze, of die daarvan op wat vreemde doet, zal uitgeroeid worden uit zijn volk'. En sterker nog heet 't in Ex. 31 : 14 van den Sabbath: 'Onderhoudt dan den Sabbath, dewijl hij ulieden heilig is. Wie hem ontheiligt zal zekerlijk gedood worden, want een ieder die op dien dag eenig werk doet, die ziel zal uitgeroeid worden uit het midden van haar volk'. Vooral in Leviticus komt deze ontzettende dreigformule gedurig voor. En ook in Numeri 9 : 13 lezen we van het Pascha-houden: 'Als een man, die rein is, en op den weg niet is, nalaten zal het Paschen te houden, zoo zal die zelve ziel uit haar volk worden uitgeroeid, want hij heeft de offerande des Heeren op zijn gezetten tijd niet geofferd; diezelfde man zal zijn zonde dragen'. Voorts gaat die dreigformule heel de Schrift door, in de historische boeken, in de Psalmen en in de Profetische geschriften, en schier altoos letterlijk aldus geformuleerd, dat het een 'uitroeiing uit zijn volk zal zijn', waarbij zijn volk dan wederom beteekent: zijn volksgenooten. Dit nu kan geen anderen zin noch andere beteekenis hebben, dan dat wie aan zulk een gruwel zich schuldig maakt, ten doode is opgeschreven. Maar bovendien ligt er in uitgedrukt, dat zulken verbeurt en verliest alle privilegie, alle voorrecht en alle zegen die aan de kinderen Israels, hetzij in dit, hetzij in het straks toekomstende leven, was toebedeeld. Op zichzelf behoefte dit natuurlijk niet te strijden met de zegswijze, dat wie sterft tot zijn vaderen of tot zijn volken vergaderd werd. Er wordt alleen in uitgedrukt, dat het privilege dat God aan de Beni Israel had toebedeeld, en dat deels nu reeds, deels eerst later in vervulling zou gaan, voor zulken teloor ging. Genealogisch en organisch bleef dus ook hier het verband voortbestaan, ook al werd het voor dit leven afgesneden. Maar wat bovendien en onherroepelijk te looren ging, was al datgene, wat aan Israël in onderscheiding van alle andere volken in de roeping der Patriarchen was toegezegd.

Het sterkst van alles echter licht de Messiaansche profetie in de Boeken van Mozes den band toe tusschen den enkeling en het volk. In deze profetieën toch, voor zoover ze reeds bij de Patriarchen gevonden worden, is nog geen sprake van de zalige ervaring als persoonlijke Verzoening, maar enkel van de toekomst die in het optreden van den Messias voor het volk als volk komende is. Hieruit ziet men, hoe langzaam de openbaring der Verzoening is voortgegaan. In de eerste vijftien eeuwen, die na den val verliepen, blijft het bij de profetie van Gen. 3 : 15, die welbezien, niet de enkele geloovigen op het oog heeft, maar die den strijd tusschen de demonen en heel ons menschelijk geslacht tot het gewenschte einde zal brengen door het zaad der Vrouw. Eerst met Noach, na den vloed, komt er een tweede profetie bij in wat Noach omtrent Sem, in onderscheiding van Japhet en Cham, betuigt. Cham gaat voorop, maar hij en zijn geslacht komen onder den vloek. (Zie Gen. 9 : 25.) Doch dan komt de beurt aan Sem, en van dezen stamvader, uit wien Israël opkwam, wordt ons betuigt: 'Gezegend zij de Heere, de God van Sem, en Kanaän zij hem een knecht'; om dan daarna van Japhet te betuigen, dat God Japhet uit zal breiden, maar dat toch niet uit hem het heil zal zijn, doch 'dat hij wonen zal in Sems tente'. 'Dan rust de profetie van Noach tot aan de Patriarchen, alzo nogmaals vijf eeuwen, maar om dan ook klaar en helder op te treden. Tot Abraham wordt van meet af gezegd (zie Gen. XII : 2 v.v.) 'Ik zal u tot een groot volk maken en u zegenen, en uw naam groot maken; en wees een zegen'. In dit laatste woord: 'wees een zegen' schuilt natuurlijk de Messiaansche toekomst; en daar-

om volgt er dan ook in vs. 3: 'Ik zal zegenen, die u zegenen, en vervloeken die u vervloekt, en in u zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden'. Nog klaarder licht valt hier dan op, als er straks in Gen. 17 : 6 volgt: 'Ik zal u gansch zeer vruchtbaar maken, en ik zal u tot volken stellen, en koningen zullen uit u voortkomen. En ik zal mijn verbond oprichten tusschen Mij en tusschen u, en tusschen uw zaad na u in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot een God en uw zaad na u'. Nogmaals heet 't in Gen. 18 : 18: 'Dewijl Abraham gewisselijk tot een groot en machtig volk worden zal, en alle volken der aarde in hem zullen gezegend worden'. Even stellig wordt deze belofte aan Abraham's geloof gebonden. Immers in Genesis 22 : 18 hooren we dat God tot Abraham zegt: 'In uwen zede zullen gezegend worden alle volken der aarde, naardien gij mijn stem gehoorzaam geweest zijt'. Steeds zelfs klinkt gedurende Abraham's leven de rijkdom dezer belofte. In Gen. 26 : 4 heet 't toch: 'Ik zal uw zaad vermenigvuldigen als de sterren des hemels, en in uwen zede zullen alle volken der aarde gezegend worden. 'Zelfs sterker nog staat 't in Gen. 28 : 14, waar we lezen: 'Uw zaad zal wezen als 't stof der aarde, en gij zult uitbreken in menigten, westwaarts en oostwaarts, en noordwaarts en zuidwaarts, en in u en in uw zaad zullen alle geslachten gezegend worden'.

Jacob op zijn sterfbed specialiseert deze heilsoffering nog nader door ze aan Juda te binden. 'Juda, zoo lezen we in Gen. 49 : 8: 'Juda, gij zijt het. U zullen uw broederen loven. Juda is een leeuwenvelp. De scepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tuschen zijne voeten, totdat Silo komt, en hem zullen de volkeren gehoorzaam zijn'. Voeg hier nu bij wat Bileam, onder inspiratie, voorzegde van een 'ster die voortgaan zou uit Jacob en van een scepter, die uit Israël zou voortkomen', en 't behoefte geen nader betoog, hoe 't hier alles zich om het volk als volk samen trekt, hoe 't doet op een Koning die uit Israël tot heerschappij zou komen, en hoe ten slotte van dien Koning uit het volk van Israël een zegen zou abstralen op alle volken der aarde. Uitzondering zou alleen gemaakt kunnen worden ten opzichte van de bekende profetie in Deut. 18 : 14, waar tegenover de guichelende Heidenenvolken, de waarachtige profetie wordt gesteld, die aan Israël verleend werd, en waar de groote profetie, op wie dit alles zou uitloopen, nu door Mozes in de volgende woorden werd aangekondigd: 'Een profetie, uit het midden van u, uit uwe broederen, als mij, zal u de Heere uw God verwekken; naar hem zult gij hooren'. Hierop gaf toen de Heere zelf het Amen, door in vers 18 te zeggen: 'Een profetie zal ik u verwekken uit het midden uwer broederen als u, en ik zal mijn woorden in zijn mond geven, en hij zal tot hen spreken al wat ik hem gebieden zal'. Natuurlijk is dit een nieuw element, dat hier in de Messiaansche profetie opkomt. Niet zoozeer de profetie van macht en heerschappij, maar de openbaring der waarheid. De profetie van den Christus niet als Koning, maar als hoogste Leraar. Een schrede alzo verder op den weg die ons ten slotte brengen zal waar het volle beeld van den Messias zich zal ontsluiten. Maar toch is ook deze profetie nog niet tot den enkeling gericht. Ook deze Godspraak sprak nog Israël als volk toe, en wat persoonlijk den enkeling ten goede zou komen, kon alleen uit het verband waarin hij met het volk Gods staat, hem ten deel vallen. En geheel hetzelfde zien we anderszins. Niet alleen toch dat de Openbaring bij Israël aan Israël als volk zich bindt, maar ook, waar de zegen van Israël naar buiten zijn erf zal uitgaan, wordt met geen woord van den enkeling gewag gemaakt, maar steeds en op alle manier gedoeld op een zegen Gods, die uitgaat al onder de volken. Ook hier alzo wordt het organisch verband volstrekt niet voor overtoollig verklaard, maar veelteer streng vastgehouden. Van een methodistisch streven valt nog het eerste schijnsel niet te ontdekken. Het Verbond is de band die verbindt den zegen 't zal uitloopen uit het volk van Israël op een Volk Gods uit alle natien. Resultaat blijft alzo ook hier, dat van tweeërlei komst van Messias, eerst te Bethlehem en ten tweeden male in de Voleinding, in geheel den Pentateuch nog geen enkele aanwijzing te ontdekken valt. Alleen in Gen. 3 : 15 lag ze opgesloten, doch hier geheel bedekt.

Dr. A. K.